

De jeugd als 'probleem'

Maria Bouverne-De Bie

Wetenschappelijk medewerkster Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent

De 'generatie X' of de 'stuurloze' generatie: alweer een generatie waarmee niets valt aan te vangen, denken sommigen. Dat jongeren een eigen identiteit zoeken, is echter zo logisch als wat. Elke tijd kent zijn tegen- of subcultuur. En deze generatie is vooral braaf, zo blijkt. 'Vroeger was het beter' en 'de jeugd van tegenwoordig' zijn dus gewoon universele gemeenplaatsen.

De 'stuurloze generatie'

Een aantal jaren terug veroverde de Franse auteur Yves Simon met zijn roman *La dérive des sentiments (Gevoelens op drift)* de Prix Médicis [1]. Deze roman werd een groot succes bij jonge mensen en verwierf snel de status van cultboek. Jongeren schenen zich te herkennen in de, via losse fragmenten opgebouwde, beschrijving van de 'stuurloze generatie': een generatie die droomt van utopieën maar ze niet verwacht en zeker niet realiseert; een gelaten generatie zonder referentiepunten; een generatie die niet protesteert en weinig weet over en interesse heeft voor de geschiedenis van onze humane samenleving. Een cultboek is één, de werkelijkheid is anders. Maar toch: jonge mensen bleken - in sporadische ondervragingen - inderdaad weinig te weten over bv. de holocaust (cf. de gebeurtenissen rond de film *Schindlers List*), hebben weinig interesse voor politiek (cf. de recente Dimarso-enquêtes), en minstens een deel van de jeugd roept in de ogen van sommige volwassenen de verdenking op van nihilisme (cf. Eric Van Rompuys uitspraken over de zgn. 'Kurt Cobain-generatie'). Een *Libelle*-enquête nuanceerde dit beeld. Vlaamse jongeren zijn nog altijd ontzettend braaf, zo bleek. In de Verenigde Staten is dit wel eventjes anders. Daar stelden verschillende steden een avondklok in voor jongeren. De stedelijke overheden kregen hierbij de steun van het Hoog-

gerechtshof, dat 'discriminatie' op basis van leeftijd geoorloofd acht.

Denigrerende uitspraken over de losbandigheid van de jeugd, (let wel: het gaat niet over alle jongeren) en het opkomen voor de belangen van jeugdigen wisselen elkaar af in de discussie over jongeren. Beperkende maatregelen (cf. de discussie over het sluitingsuur voor cafés en dansings), de bezorgdheid om de veiligheid van jonge mensen (cf. de discussie over verkeersveiligheid), verwijzingen naar de angst en twijfel bij de jongeren (werkloosheid, geen goede huisvesting, ontspanning, ...) zijn de centrale punten in een uiteindelijk paradoxaal, en vooral a-historisch debat.

Het debat is paradoxaal omdat de vraag of men zich kan veroorloven om oppervlakkig, conformistisch en a-politiek te zijn, niet beschouwd wordt als een *cultuur*probleem, maar wel als een *jeugd*probleem, of op zijn minst een vraag waarmee jongeren meer begaan zouden moeten zijn dan volwassenen. Opvoeding betekent echter helpen bij het leren, helpen bij het vinden van interpretatieschema's om de werkelijkheid beter te kunnen begrijpen, en op deze werkelijkheid te kunnen ingrijpen. Dit betekent dat 'opvoeden' en 'cultuur' onlosmakelijk verbonden zijn, en dat de vaststelling van een 'stuurloze generatie' - voor zover ze waar zou zijn - een diepgaande cultuurreflexie noodzaakt.

Flexibiliteit, mobiliteit, snelheid, consumptie, opkomen voor jezelf wordt als eigen aan de 'stuurloze generatie' gezien. Maar ook: zich neerleggen bij het haalbare, het wenen van de droom, de angst voor wat afwijkend en vooral voor wat fier én kwetsbaar is, het weglachen van wat onnuttig is, het aanvaarden van een (soms grote) kloof tussen wat men zegt en van wat men écht verwacht dat gebeurt. Maar... worden dergelijke zaken in onze samenleving niet door *iedereen* aanvaard en gepropageerd? Eén van de mooiste passages in het boek van Yves Simon handelt trouwens over het verlangen van de hoofdpersoon naar een 'echte' wereld, een 'niet-gemediatiseerde' ervaring.

Het ontstaan van jeugdculturen

De actuele discussie over 'jeugd' en 'jeugdculturen' is paradoxaal genoeg overwegend a-historisch. Een beeld van 'de' jeugd wordt vooropgesteld, alsof dit een feitelijk gegeven zou zijn, en niet een resultaat van de wijze waarop we leerden naar 'feiten' te kijken. De termen 'jeugd' en 'jeugdcultuur' houden in dat jongeren een specifieke groep vormen, en zich een aantal gedragscodes eigen maken die hen onderscheiden van andere groepen in de samenleving. 'Jeugd' is een recent begrip. Een aantal minimumvoorwaarden moeten structureel vervuld zijn, wil men over 'jeugd' en 'jeugdcultuur' kunnen spreken.

Een eerste voorwaarde om over 'jeugd' en 'jeugdcultuur' te kunnen spreken is dat de opvoeding wordt georganiseerd via een afgebakende jeugdperiode. De grens wordt doorgaans getrokken op de minimum leerplichtige leeftijd. Voor de meeste westerse landen werd dit proces slechts omstreeks de eeuwwisseling voltrokken, en uiteindelijk maar ten volle gerealiseerd na de eerste wereldoorlog. Sindsdien zien we dat volwassenen zich een wisselend beeld vormen van de jeugd. Dat varieert van 'jeugd als ideaal' tot 'jeugd als probleem'. Opvallend hierbij is dat het beeld van 'jeugd als ideaal' naar voor treedt in tijden van hoogconjunctuur en gedragen wordt door studerende jongeren, zoals in de jaren '60. 'Jeugd' betekent daadkracht, kritische zin en creatieve onrust. Het beeld van 'jeugd als probleem' treedt vooral naar voor in economisch on-

rustiger tijden en wordt gedragen door werkende, werkloze en doorgaans laaggeschoolde jongeren. 'Jeugd als probleem' verwijst naar de bekommernis om het doen en laten van de opgroeiende jeugd, hun gedrag, hun politieke opvattingen, hun vrijetijdsbesteding, etc. Het gaat steeds om problematisch geacht gedrag; gedrag met 'hoge nieuws waarde' ook, dat ruime (media)aanacht krijgt.

Een tweede voorwaarde om van 'jeugd' en 'jeugdcultuur' te kunnen spreken, is dat jongeren niet enkel hetzelfde moeten (kunnen) meemaken, maar ook dat zij zich op eenzelfde manier rekenschap geven van wat ze meemaken. Deze gemeenschappelijke ervaring staat centraal in het door Karl Mannheim uitgewerkte 'generatiebegrip'. Het begrip 'generatie' omvat volgens Mannheim drie onderscheidingsniveaus: de generatiepositie (geboren zijn in hetzelfde jaar, in hetzelfde land of dezelfde taalgemeenschap), de generatiesamenhang (gemeenschappelijke lotgevallen meemaken) en de generatie-eenheid (gemeenschappelijke lotgevallen tot een gemeenschappelijk bewustzijn verwerken). Deze onderscheidingsniveaus geven aan dat vooral de maatschappelijke dynamiek het generatiebegrip vorm en inhoud geeft: maatschappelijke gebeurtenissen brengen jongeren van dezelfde leeftijd tot 'leven'. Generaties vertolken een tussenfunctie tussen maatschappelijke veranderingen en het bestaande culturele erfgoed. Wanneer de maatschappelijke veranderingen zich aan een snel tempo onttrekken, zullen de generaties elkaar sneller opvolgen. Vermits de generatie-eenheden een nieuwe bewerking inhouden van het bestaande culturele erfgoed moet in een generatie niet alleen het 'nieuwe' gezien worden, maar tevens de sociale en intellectuele stromingen waarin de generaties zich inpassen.

Generatie-eenheden ontstaan volgens Mannheim vooral rond de leeftijd van zeventien jaar; het moment waarop jongeren zich explicieter gaan oriënteren op de omringende wereld en positie kiezen tegenover bestaande culturele vormen. Jongeren kijken hierbij anders tegen de werkelijkheid aan dan volwassenen, die meer geneigd zijn de veranderende historische werkelijkheid vanuit de bestaande denkkaders te be-

oordelen. 'Anders' mag niet gelijk gesteld worden met 'progressiever': de radicaliteit van jongeren kan er ook in bestaan terug te vallen op oudere culturele vormen. In die zin verdient niet zozeer de tegenstelling tussen de generaties (de generatiekloof) de aandacht, maar wel het verschil in oriëntatie zelf: iedere generatie creëert als het ware zijn eigen 'tegenstander'.

De generatie vanaf midden de jaren '80 - de 'ongebonden' of 'stuurloze generatie' - kan bogen op de culturele verworvenheden van de vorige generatie: de afbraak van bevelsystemen en vaste waardenkaders ten voordele van ruimere mogelijkheden tot participatie en alternatieve waardenoriëntatie. Op economisch vlak evenwel blijken de prestatiemoraal en de machtsverhoudingen minder dan ooit doorbroken: de economische groei stagneert, er is een hoge aanhoudende (jeugd)werkloosheid, de verzorgingsstaat komt onder druk te staan. De huidige jonge generatie staat voor de opgave hier tegenover een houding te bepalen. "Het succes van de generatie-eenheid uit de jaren '60 ligt in het culturele domein: de afbraak van bevelsystemen. Hun mislukking is dat de wetmatigheden van het economisch-politieke systeem niet zijn doorbroken. De les van beide resultaten lijkt de kern te vormen van het generatiebewustzijn der tachtigers: voor jezelf opkomen. In een cultureel klimaat waarin verplichtende culturele modellen ontbreken, bestaat speelruimte om een eigen waarden- en normensysteem en gedragsoriëntaties te ontwikkelen. In combinatie met een economisch klimaat waarin je moet vechten voor een baan resulteert zo'n speelruimte gemakkelijk in een mentaliteit van voor jezelf opkomen, zeker als daarbij ook nog eens sprake is van een politiek klimaat van ontmanteling van sociale zekerheden en zorgsystemen in de publieke sfeer met een beroep op individualisering in een zorgzame samenleving" [2].

Het beeld van opeenvolgende generaties berust vaak meer op opinies dan op empirische bevindingen. Concreet onderzoek naar de specifieke oriëntatie van generatiesamenhangen laat zien dat het geschetste beeld vaak misleidend is. Zo kunnen de berichten over toenemende individualisering op basis van empirisch onderzoek

sterk gerelativeerd worden: de generatie van de tachtigers is minder individualistisch dan wordt aangenomen, is in grotere mate geneigd de samenleving als een gemeenschap te beschouwen en is duidelijk bereid tot niet vrijblijvende engagementen [3].

De inbreng van volwassenen

Het generatiebegrip raakt de kern van de opvoeding: de groei naar persoonlijke autonomie. Dit wil zeggen het (leren) bepalen van een eigen houding ten aanzien van de 'realiteitsbeelden'. Deze realiteitsbeelden worden in een moderne samenleving aangereikt door ouders, opvoeders (leerkrachten, jeugdwerkers), overheid, media, leeftijdsgenoten. Ze omvatten een appreciatie van de wijze waarop mensen zin proberen te geven aan de eigen leefsituatie. Ze bevatten ook de toekomstverwachtingen van de mensen. Hierbij komen verschillende aspecten aan bod: arbeidsmarktontwikkelingen; opvattingen over persoonlijke ontplooiing, geluk, gezondheid; het belang van de kwaliteit van arbeid en relaties; specifieke rolverwachtingen van jongens en meisjes, enz. Naarmate een samenleving moderniseert, worden de realiteitsbeelden menigvuldiger en heterogener. Ook de onderlinge tegenstrijdigheid neemt toe. Hierdoor verandert het leerproces naar persoonlijke autonomie, alsook de intentionele ondersteuning van dit leerproces (de opvoeding).

Aangenomen wordt dat een samenleving een preciezere definiëring van de jeugdperiode zal ontwikkelen naarmate zij een scherpere scheiding kent tussen het gezin en andere instituties in de samenleving. De jeugdperiode is dan in toenemende mate nodig om het individu bij te staan in de overstap van de ene wereld naar de andere. Steeds meer jongeren volgen voortgezet onderwijs. Niet alleen brengen jongeren meer tijd door in het onderwijs, ook hun intrede in het arbeidsproces heeft een problematischer en langere karakter gekregen. Om die redenen blijven jongeren langer in het gezin. Deze trend wordt trouwens ook door het beleid ondersteund. Dat uit zich bv. in de werkloosheidsmaatregelen: jongeren moeten sinds 1982 rekening houden met inmiddels aanzienlijk verlengde wachttijden alvorens in aanmerking te kunnen

komen voor een uitkering, terwijl ook de uitkeringen zélf opeenvolgend en drastisch werden verlaagd. Hierdoor wordt de verantwoordelijkheid van het gezin voor de jongere versterkt. Dat is een ontwikkeling die zich ook voordoet op andere terreinen zoals het onderwijs en de jeugdbescherming.

Beschermen en aanmoedigen

Maatschappelijke en culturele veranderingen maken dat de 'ondersteuning bij de groei naar persoonlijke autonomie' historisch sterk verschillend wordt ingevuld. Dit uit zich zowel op het vlak van de concrete opvoedingspraktijk als op het vlak van de theorievorming hierover. De 'ondersteuning bij de groei naar persoonlijke autonomie' werd in de na-oorlogse periode vooral gezien als een afscherming tegen de 'moderne' leefwereld. Voorzieningen kregen hierdoor vooral een *voorzorgs- en waarschuwingskarakter*. Wanneer jeugdculturen de 'moderne waarden' accepteerden, werden ze wantrouwig bekeken. Volwassenen hadden het moeilijk met deze 'nozems' en 'blousons noirs'. In de volgende decennia werd deze beschermingsidee meer en meer bekritiseerd, ten voordele van een meer emancipatorische benadering. Jongeren moesten niet langer beschermd worden tegen maatschappelijke gevaren, maar moesten juist ondersteund worden om er zich kritisch tegen te verzetten. Dit 'verzet van de jeugd', zoals o.a. tot uitdrukking gebracht in jeugdculturen van provo's, hippies, en studentenbewegingen, werd vanuit dat standpunt getolereerd en zelfs positief gewaardeerd.

Vandaag ligt het accent veeleer op de ondersteuning van de autonome ontplooiingsmogelijkheden van jongeren. Jongeren moeten vanuit hun eigen inzichten, wensen en verworvenheden hun leven leren ontwerpen en plannen. Dat geldt voor iedereen ongeacht afkomst, sekse en voorkeuren. Klasse, sekse en etnische criteria worden vooral gezien in relatie tot individuele ontplooiingskansen. Voorzieningen worden gezien als corrigerend. Deze benadering sluit aan bij een sinds de jaren '80 ingezette cultuurtrend, waarbij maatschappijkritische analyses naar de achtergrond verschuiven ten voordele van een

pragmatische en nuchtere aanvaarding van de moderne maatschappij. De maatschappij wordt steeds meer gezien als een opgave waarin elk individu, hoe verschillend ook, zijn individuele weg moet zien te vinden. Daartoe biedt de maatschappij ook een waaier van mogelijkheden. "Wat de zelfontplooiing richting geeft en wat er de grenzen van aangeeft, is niet meer een vaststaande geloofs- of morele waarheid, maar een pluriform en universeel stelsel van de rechten van de mens. Dat zijn de theoretische grenzen. Vanuit het oogpunt van beheersbaarheid geldt echter een zeer praktisch criterium, namelijk datgene wat de staat bereid is uit te geven voor de zelfontplooiing van het individu. Op de financiële middelen van de staat rust echter de doem van de schaarste. De staat financiert alleen wat vanuit zijn beleidsoptiek rechtstreeks of onrechtstreeks ten goede komt aan het algemeen welzijn. Op die manier krijgt het debat over de middelen en de wegen tot individuele ontwikkeling en verantwoordelijkheid een zakelijk karakter. Als we het dus hebben over 'individualisering' als belangrijk maatschappelijk fenomeen, dan impliceert dat dat ook het individu verantwoordelijkheid neemt voor het kosten-batenplaatje ervan" [4]. Deze ontwikkeling vinden we in de actuele jeugdculturen weerspiegeld: enerzijds (een tendens tot) ik-gerichtheid en een veeleer a-politieke opstelling, anderzijds 'stuurloosheid', een voortdurend individueel afwegen van wat nu belangrijk is en wat niet.

Subculturen en tegenculturen

Op die manier zijn jeugdculturen een uiting van het tijdsbeeld, welk soort mensen het vormt, hoe het de gebeurtenissen tekent. En ook welk zoekgedrag jongeren mensen vertonen, op welke wijze ze autonomie willen verwerven, hoe ze, mede via hun 'jeugdcultuur' hun eigen geschiedenis willen schrijven. Deze contextgebondenheid is belangrijk, maar roept ook de vraag op naar de relevantie van het leeftijdscriterium in vergelijking met criteria als thuismilieu, opleidingsniveau, geslacht of etniciteit. Een opvallende constante in het jeugdonderzoek is alleszins het belang van het opleidingsniveau als een onderscheidingscriterium tussen jongeren. Ook de im-

pact van het thuismilieu wordt als een belangrijke factor aanzien. In dit licht maakt men een onderscheid tussen wat men noemt 'jeugdsubculturen' en 'jeugdtegenculturen'.

Jeugdsubculturen worden veelal gedragen door laaggeschoolde jongens en meisjes, en leunen aan bij het gangbare, dominante, als 'normaal' ervaren waardepatroon. Hun waarde-oordeel valt samen met dat van de conventionele samenleving. Het alternatieve van een jeugdsubcultuur ligt vooral op het gedragsniveau en is verbonden met bepaalde specifieke plaatsen zoals bv. het voetbalveld of het stadscentrum. De ontwikkeling van een alternatieve levensstijl verloopt hoofdzakelijk via consumptief gedrag en wordt gekenmerkt door een taalgebruik en houding die van huis uit meegegeven zijn, maar niet noodzakelijk stroken met de opvattingen over 'wat hoort'. Naarmate jeugdsubculturele jongeren meer in conflict komen met de buitenwereld en deze zich afwijzender opstelt, neemt de samenhang in de groep toe. Op dat moment wordt gezocht naar de uitdaging: stoer doen, bravoure, macho en opvallend gedrag dat tot en met normovertreding en delinquentie kan gaan.

Hoger opgeleide jongeren daarentegen ontwikkelen tegenculturen op basis van intellectueel zelfbewustzijn. Jeugdtegencultureel gedrag wordt veeleer gekenmerkt door een gerichtheid op hervorming van de samenleving volgens de eigen voorkeuren, of door een zich volledig terugtrekken uit de samenleving om een eigen, persoonlijke en 'authentieke' levensstijl te ontwikkelen. Jeugdtegenculturele jongeren hechten hoge morele waarde aan hun actie, expliciteren ze uitvoerig, ook via geschriften. Hoger opgeleide jongeren richten zich voor de ontwikkeling van hun tegenculturen naar de politiek (studentenactivisme) of naar het bohemiënisme, waarin geëxperimenteerd wordt met persoonlijke ontplooiingsmogelijkheden via religie, meditatie, drugs, etc. [5].

De vaststelling van het opleidingsniveau als belangrijke onderscheidingslijn (samen met het thuismilieu) komt ook op het vlak van de waardenbeleving tot uiting. Kernvaststelling hierbij is dat arbeiders zich vergeleken met bedienden conservatiever opstellen op het sociaal-culturele

vlak en progressiever op sociaal-economisch vlak. De traditionele rolpatronen tussen man en vrouw, conformisme en strengheid in de opvoeding van de kinderen en ten opzichte van arbeid zijn voor hen belangrijke waarden die ook aan de kinderen meegegeven worden. Zij kleuren de leefwereld van jongeren mee in. Op sociaal-economisch vlak zijn arbeiders in sterkere mate dan bedienden gewonnen voor verandering van de bestaande sociaal-economische verhoudingen. Dit onderscheid in waardepatroon kan samengevat worden in de vaststelling dat arbeiders over de hele lijn het belang van gelijkheid benadrukken, terwijl bedienden het belang van vrijheid benadrukken. Dit kan verklaard worden door het verschil in maatschappelijke positie, en van daaruit het verschil in ervaring: een geïndividualiseerde zingeving van het persoonlijke leven wordt als waarde hoog aangeschreven, wanneer het ook als ervaringsgegeven beleefd kan worden [6].

Nood aan een jeugdbeleid

Het verschil in thuismilieu en opleidingsniveau is méér dan een verklarende factor voor de verschillen tussen jeugdculturen. Fundamenteel geeft dit verschil aan binnen welke begrenzungen en met welke instrumenten jonge mensen tot zin- en vormgeving van de eigen leefsituatie trachten te komen. Verdere gegevens uit het jeugdonderzoek laten een cynische en schrijnende paradox zien: jeugdtegencultureel verzet, in zijn klassespecifieke aspecten, leidt uiteindelijk tot reproductie van de bestaande verhoudingen, ook al wil eigenlijk niemand (ook jongeren en ouders) dit. Een concreet voorbeeld hiervan is het verzet van laaggeschoolde jongeren tegen de 'leercultuur' zoals die vooral door de school aangeboden wordt. De verheerlijking van het 'echte' leven buiten de school ten opzichte van het 'saai' en 'abstracte', 'weinig nuttige' schoolse gebeuren en het praktiseren van actief verzet terzake (ordeverstoring, spijbelen, afhaken op gevraagde prestaties, enz.) zorgt er uiteindelijk voor dat kinderen van laaggeschoolde ouders grotere kans lopen zelf ook laaggeschoold te blijven [7]. Deze vaststelling geldt ook voor hoger opgeleide jongeren, of voor het onderscheid tussen jongens

en meisjes.

Anders gezegd: jeugdcultureel 'verzet' leidt uiteindelijk tot invoeging in de bestaande patronen. In dit invoegingsproces is uiteindelijk ook het 'pedagogisch (beleids)discours' een (ongewilde) actor. Wanneer we nagaan welke jeugdculturen tot positieve waardering (jeugd als ideaal) en welke jeugdculturen tot bezorgdheid (jeugd als probleem) inspireren, dan blijkt dat de positief gewaardeerde beelden van 'de' jeugd voorlopig vooral verwijzen naar bewegingen die vrijwel uitsluitend gedragen worden door studerende jongeren. Die bewegingen worden gezien als kritisch, vernieuwend, signalerend ten opzichte van bredere maatschappelijke ontwikkelingen die plaatsvinden. Door pedagogische bezorgdheid ondersteunde beelden refereren overwegend aan het gedrag van jongeren uit de arbeidersklasse. Dat gedrag wordt minder gekarakteriseerd als protestgedrag, maar wordt veeleer gezien in termen van agressiviteit, verveling, vandalisme. In beide gevallen wordt het gedrag van een segment van de jeugd veralgemeend en als opmerkelijk getypeerd. Tevens wordt niet gezien dat voor het merendeel van de jeugd jeugdcultureel gedrag vooral 'genegocieerd' gedrag is: dat wil zeggen in hoofdzaak vrijetijdsgedrag. Dit merendeel van de jeugd vormt een zwijgende meerderheid geneigd tot (uiteenlopende) vormen van conformisme. Dit houdt in dat de jeugd uiteindelijk een grote onbekende blijft en dat weinig geweten is over de maatschappelijke voorwaarden waarbinnen de opvoeding - en in het verlengde hiervan ook jeugdculturen - gestalte krijgt.

De reflexie over jeugdcultureel gedrag moet de vraag over de relatie opvoeding-maatschappij aan de orde stellen. Jeugdculturen zijn niet enkel de uitdrukking van een tijdsbeeld. Ze geven evenzeer de spanningsvelden aan die mensen in dit tijdsbeeld ervaren. Ze geven een beeld van de mogelijkheden en moeilijkheden die mensen ondervinden om hun leven concreet vorm te geven. *Voor jongeren situeren deze mogelijkheden en moeilijkheden zich momenteel in een broos evenwicht tussen weerbaarheid en afhankelijkheid, tussen gestegen kansen en gelijktijdig verhoogde risico's. Jonge mensen krijgen vandaag meer kansen om hun leven vorm te geven. Tege-*

lijk worden grotere competentie-eisen gesteld, waaraan niet evident voldaan wordt of kan worden. Jongeren zelf - en ook dit wordt tot uitdrukking gebracht in jeugdculturen - voelen dit sterk aan en ervaren deze nieuwe vorm van verantwoordelijkheid voor falen en slagen als een belasting. Dit gebeurt in een periode dat in de westerse landen de gestage ontwikkeling van economische groei en sociale welstand stagneert en dat de sociale ongelijkheid tussen zowel bevolkingsgroepen als regio's toeneemt. "Het officiële beeld en de werkelijke levensomstandigheden van kinderen en jongeren zijn op dit moment reeds gedeeltelijk met elkaar in strijd. Wat onderwijskansen, ontspanningsmogelijkheden en materiële positie betreft, gaat het met de meeste kinderen en jongeren tegenwoordig beter dan met enige andere generatie van vroeger. Jeugd staat voor zorgeloosheid, jong zijn is een symbool voor gezondheid, goede conditie, avontuur, kosmopolitische instelling, technische belangstelling en onbekommerde levensvreugde. Tegelijkertijd wordt ook de toekomst bedreigd door een grote sociale, ecologische, economische en politieke druk. Aantasting van het milieu, nieuwe armoede, geweld, drugsmisbruik, prestatiedruk, gecomputeriseerde anonimiteit en emotionele kilte vormen hierbij de trefwoorden. Problemen in de directe sociale omgeving van kinderen worden als belastingsfactoren aangegeven: problemen in het gezin, een kindonvriendelijke omgeving, stress door de school, selectie door het onderwijssysteem, werkloosheid en woningnood" [9].

De heropleving van de maatschappelijke discussie over de 'jeugd als probleem' verbergt en verdoezelt een meer fundamentele discussie, nl. deze over de grondslagen en de uitvoering van een jeugdbeleid. Dit jeugdbeleid moet gericht zijn op de vragen, maar vooral op de aspiraties en dromen van alle jongeren: opvallende jongeren en gewone jongeren, jongeren die moeilijk mee kunnen, doorsnee jongeren en jongeren die het gaan maken. Anders gezegd: op de jeugd in al zijn heterogeniteit. Dit houdt in dat het jeugdbeleid ook gezien wordt als een toetssteen voor de kwaliteit van onze maatschappelijke organisatie.

- [1] Simon, Y., *Gevoelens op drift*. Rijkswijk-Antwerpen, Goossens-Manteau, 1993.
- [2] Matthijssen, M., *Het probleem van jong zijn*. o.c., blz. 209.
- [3] Elchardus, M., en Heyvaert, P., *Soepel, flexibel en ongebonden*. o.c., blz. 199-222.
- [4] Matthijssen, M., *Mythe van de jeugd. Cultuur en leefwereld*. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1993, blz. 65-66.
- [5] Matza, D., *Subculturele jeugdtradities*. In: *Jeugd en Samenleving*, 16e jg., 1986, nr. 8/9, blz. 483-507.
- [6] De Witte, H., *Conformisme, radicalisme en machteloosheid. Een onderzoek naar de sociale-culturele en sociaal-economische opvattingen van arbeiders in Vlaanderen*. Leuven, Hiva, 1990.
- [7] Van Zuilen, D., en Klaassen, C., *Jeugd tussen systeem en leefwereld. De CCCS-benadering van jeugd*. In: Klaassen, C., *Jeugd als sociaal fenomeen. Identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek*, Amersfoort-Leuven, Acco, 1991, blz. 63-82.
- [8] Van der Lans, J., *Beeldvorming over de jeugd*. In: *Psychologie en Maatschappij*, 1980, Vol. 13, blz. 466-479.
- [9] Bendit, R., Gaiser, W., en Nissen, U., *Gevaren en kansen in de moderne verzorgingsstaat. Opgroei in de Duitse Bondsrepubliek*. In: *Jeugd en Samenleving*, 23e jrg., 1993, nr. 2/3, blz. 67-68.